

מקורות לעיון במס' כתובות: פרק הנושא את האשה

דף כג

מ. זילברמן

אייר תשע"ה

(קג.) **כבוד אשת אב וכבוד אחיו הגדול.** א] איתא בגמ' הזהרו בכבוד אמכם דאורייתא היא דכתיב אכבד את אביך ואת אמך אשת אב הואי אשת אב נמי דאורייתא היא דתניא כבד את אביך ואת אמך את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך וי"ו יתירה לרבות את אחיך הגדול הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא, ע"כ. ומבואר דחייב כבוד אשת אביו היינו דוקא בחיי אביו. וכן פסק הרמב"ם (פ"ו ממרים הט"ו), "חייב אדם לכבד את אשת אביו אע"פ שאינה אמו כל זמן שאביו קיים שזה בכלל כבוד אביו וכן מכבד בעל אמו כל זמן שאמו קיימת אבל לאחר מיתתה אינו חייב ומדברי סופרים שיהיה אדם חייב בכבוד אחיו הגדול ככבוד אביו". ומשמע מדבריו דחייב בכבוד אחיו הגדול אף לאחר מיתת האב. אך דעת הרמב"ן (השגות על ספר המצוות שרש ב') דחייב רק בחיי האב. וע"ע בכ"מ שם.

ועי' בגליון הש"ס שנשאר בצ"ע מרשב"ם בב"ב (קלא:). דאיתא התם א"ר יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא וכו' איבעיא להו אשה אצל בני הבעל מהו. ופירשב"ם, "אצל בני הבעל דלא היל' לו בנים ממנה דנימא אפוטרופא שוויי' כדי שיכבדה בני' שחייבין בכבודה אבל יש לו בנים מאשה אחרת אין חייבין בכבודה כל כך אלא מיתורא דקרא את אביך לרבות אשת האב וכל מי שאין חייבין בכבודו אינו מקפיד אם אין מכבדים אותו וכו'". ולכאורה יוצא מדברי הרשב"ם שיש חיוב כבוד אשת אב אף לאחר מיתת האב, וזה נגד סוגיין. וכן העיר בבית האוצר (ח"א מערכת א כלל יח).

[ובאתון דאורייתא (כלל ח) העיר דאף דלענין איסור עריות אשת אביו אסור אפ"ל לאחר מיתת אביו, וכמבואר להלכה ברמב"ם פ"ב איסורי ביאה ה"א, הרי אפשר דאין הפשט דעדיין חשיבא כאשתו אפ"ל לאחר מיתה, אלא דיש בזה איסור מכיון שפעם היתה אשתו, וא"ש הא דאין דין כיבוד אשת אביו לאחר מיתת אביו. וחילק בזה בין כבוד אשת אביו לכבוד אשת ת"ח, דחייב בכבוד אשת אב רק מפאת חיוב עצמי על גוף האב, וזה פקע לאחר מיתת האב, משא"כ בכבוד אשת ת"ח היכא דהחייב הוא משום כבוד התורה, וזה שייך אפ"ל לאחר מיתת הת"ח].

בתורת רפאל (או"ח ח"א סי' ה) הציע ליישב דברי הרשב"ם דאפשר דכוונתו במש"כ "אין חייבין בכבודה כ"כ אלא מייתורא דקרא" היינו דכיון דלא מרבינן כבודה אלא מריבוי הקרא, אינו אלא בזמן שאביו קיים. וציון לט"ז (יו"ד סי' רמא ס"ק כא שמשמע כן מדבריו). ועי' בחכמת שלמה על הסוגי' בב"ב שם מה שפירש בדברי הרשב"ם.

ב] נחלקו האחרונים אי כבוד אחיו הגדול שייך רק לגדול האחים או אף לכל אח הגדול ממנו. בבית לחם יהודה וגליון מהרש"א (יו"ד סוסי' ר"מ) ס"ל דדין זה שייך בגדול האחים דוקא. ובספר דיני כבוד או"א (עמ' ת"ד) הביא שכן משמע מפסיקתא זוטרת' פ' יתרו, דאיתא שם ואת לרבות אחיך הבכור. וכן משמע

מהרמב"ן עה"ת (פרשת וישלח לב,ה). [ועי' ב"ב קלא: ובריטב"א שם מה שהביא בשם הר"ר זרחיה]. אך דעת החיד"א בברכי יוסף דכל אח הגדול ממנו בכלל דין זה.

ובפ"ת (סי' ר"מ ס"ק י"ט) הביא משו"ת שבות יעקב דאין דין כבוד אחות גדולה. ובספר מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות (סוף מצוה ל"ג) כתב דכן נראה מהרשב"ם בב"ב שם. דאיתא בגמ' הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא. פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי איתמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל אפילו בנו קטן המוטל בעריסה וכו', ע"כ. ופירשב"ם, "פשיטא בנו גדול שכתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא דרוצה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד שהרי חייבין בכבודו כדאמרינן (כתובות קג) ואת הרבות אחיך הגדול ואומד הדעת הוא שלכבודו נתכוין בנו קטן מי אמר כיון דקטן הוא אינו חש לכבודו ולמתנה איכוין או דלמא אף בנו קטן רוצה לכבדו". הרי בהסבר ספק הגמ' לענין בנות לא העלה הרשב"ם צד דעשה את הבת אפוטרופא משופ כבוד אחות הגדולה. אך בברכי יוסף כתב דיש קיום בכבוד אחותו הגדולה.

ג] בגדר מצות כבוד אשת אב בספר מקור ישראל (חו"מ סי' ס"א) כתב שחייב בכל אופני כבוד בגמ' ושו"ע. ובגדר חיוב כבוד אחיו הגדול בספר גדולות אלישע (סי' ר"מ סק"נ) כתב דמשמע מהב"ח שחייב בכל אופני כבוד, מדכתב "ככבוד אביו". וכן ברמב"ן עה"ת כתב, "כאלו הוא אביו". אך בספר כיבוד או"א הביא בשם הגריש"א זצ"ל דאינו מחוייב בהכשר מצוה כגון לעשות עבורו קניות. ואף בחיד"א (שירי ברכה סי' ר"מ אות י"ב) הקיל בגדר הכבוד.

עיקר תוס' פרק מי שהי' פרק אלמנה ניזונת וריש פרק הנושא את האשה

(צ. ש"מ	(צח.) מוכרת, דאמרי, אלמנה
(צא.) וכי תימא	(צח:) אמר רב פפא
(צא:) כך, דזבנה	(צט.) א"ה
(צב.) ופייסיה, אי פיקח, ראובן	(צט:) ה"ג, פיחת
(צב:) דינא עד ומייתי רבי ראי'	(ק.) רבא, ובוררין עד והא דאמר
(צג.) עד שלא, ומאימת	(ק:) ולא בלאות
(צג:) הותרו, מי שהי'	(קא.) כללו, ובהפרת
(צד.) שני. לימא	(קא:) והיא, דאמר
(צד:) כתב, אמיה	(קב.) חיב, לברור, אי הכי, אמאי,
(צה.) וכי כתבה, כתבה, התם	כתנאי, אליבא
(צה:) ומוקמינן, וכן, ואין	(קב:) ניתנו, הב"ע קמא, ת"ש, אימא
(צו.) ת"ש, אלמנה	
(צו:) נכסי, ור' יוסי	
(צז.) זבין	
(צז:) אלמנה, לאתויי, בבתוליה, בתולה	